

הן מופקדין לכל מי שיחפוץ, והלה [המודר] נוטל ואוכל, ומותר.

ורבי יוסי אוסר⁽²⁶⁾ להפקיר את המזונות ושיזכה בהן אחר⁽²⁷⁾. עד כאן המשנה.

אמר רבא: מאי טעמא דרבי יוסי? הלא כיון שהפקיר את המזונות או נתנם לאחר שוב אינו נהנה מנכסי המדיר?

אלא, גזירה משום מעשה דבית חורון⁽²⁸⁾, המובא במסכת נדרים⁽²⁹⁾:

שנינו במשנה: "המדיר את אשתו רבי יהודה אומר בישראל חדש אחד יקיים, ושניים יוציא ויתן כתובה, ככהן שניים יקיים ושלשה יוציא ויתן כתובה". וכו':

ומדייקת הגמרא: מתוך ששינה רבי יהודה מלשון תנא קמא, שאמר — "שלשים יום", ואילו הוא אמר "חודש אחד", משמע שבא לחלוק עליו אף בישראל⁽³⁰⁾.

ומקשינן: הלא בישראל היינו תנא קמא, ובמה נחלקו?

אמר אביי: אכן רבי יהודה לא נחלק בישראל, אלא רק בכהנת אתא לאשמועינן שממתין חדשים, ואגב כהנת נקט "בישראל חדש אחד"⁽³¹⁾.

רבא אמר: חדש מלא וחדש חסר איכא בינייהו. כלומר לדעת תנא קמא — ימתין שלשים יום, ואילו לדעת רבי יהודה ימתין

אמר — אם שלי הן, הרי הן מוקדשים לשמים.

אמר לו — 'נתתי לך את שלי כדי שתקדישם לשמים?!

אמר לו — 'נתת לי את שלך, אלא כדי שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים ומתמצים זה לזה, ויהיה עוון תלוי בראשי'.

אמרו חכמים: כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת, אינה מתנה". נדרים מח' ע"א.

ומשום מעשה זה גזר רבי יוסי לאסור לתת למודר על ידי הפקר, מחשש שאין זה הפקר גמור.

30. על פי השיטה מקובצת.

31. הרשב"א כתב, שתנא קמא לא חלק על רבי יהודה בדין זה, אלא שלא דיבר בענין זה כלל, ורבי יהודה הוסיף על דבריו. ודקדק זאת, מלשון "אתא לאשמועינן", ואם היה חולק על תנא קמא, היה על הגמרא לומר "איכא בינייהו".

26. רבינו חננאל פסק כדעת רבי יוסי, מכך שפרש רבא את דבריו.

אך הרמב"ם (פ"ז מהלכות נדרים הט"ו) פסק כרבנן. ויש לבאר לפי שיטתו, שאין הדבר דומה למעשה דבית חורון, כיון שבנידון דידן אם היה אחר זוכה במזונות ומקדישן, היה הקדישו הקדש. ולכן מועיל לעשות בצורה זו. הרשב"א.

27. אבל בנותן מתנה לחברו, אף לדעת רבי יוסי מותר. כמבואר בסוגיא בנדרים מג ב.

28. ואם הפקיר את המזונות קודם שנדר, אף לדעת רבי יוסי מותר, כיון שבזה לא שייך גזירת בית חורון. ר"ן נדרים מג ב.

29. וכך היה המעשה: "מעשה באחד בבית חורון, שהיה אביו נודר ממנו הנאה, והיה משיא את בנו.

ואמר לחבירו — 'חצר וסעודה נתונים הינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה'.

רק עשרים ותשעה יום, כיון שסתם "חדש" בלשון חכמים הוא עשרים ותשעה יום⁽³²⁾.

שנינו במשנה "עד שלשים יום יעמיד פרנס, יתר מכאן יוציא ויתן כתובה".

ויש לדון: האם לעולם נותנים לו שלשים יום על ידי פרנס, ואפילו אם נדר לעולם אינו חייב להוציא עד שלשים יום,

או דילמא, רק אם נדר לשלשים יום יכול לזון על ידי פרנס, אך כשנדר לעולם, לא.

ונחלקו בנידון זה האמוראים:

אמר רב: לא שנו שיכול לזונה על ידי פרנס, **אלא במפרש**. כלומר — כשנדר בפירוש לשלשים יום.

אבל בנודר סתם, יוציא לאלתר ויתן כתובה.

והטעם, משום שפרנס אינו דין לכתחילה, רק בדיעבד כשנדר לשלשים יום אין כופין אותו לגרש משום זמן מועט כל כך, כיון שיכול על כל פנים לזון על ידי פרנס. אך אם

נדר מראש לזמן מרובה, אין סברא להמתין עמו⁽³³⁾.

ושמואל אמר: אפילו בנודר סתם, לא יוציא עד שלשים יום, שמא ימצא פתח לנדרו.

ומקשינן: מדוע חזרו רב ושמואל על מחלוקתם בנידון זה, והא איפלגו ביה חדא זימנא, במקום אחר?

דתנן (לעיל סא ב) — "המדיר את אשתו מתשמיש המטה, בית שמאי אומרים ימתין שתי שבתות.⁽³⁴⁾ ויותר מכך יוציא ויתן כתובה.

ובית הלל אומרים — שבת אחת ימתין⁽³⁵⁾, יותר מכך יוציא ויתן כתובה".

ועל כך אמר רב: מחלוקת בית שמאי ובית הלל רק במפרש, היינו כשנדר בפירוש על שבוע או שבועיים, אבל בנודר סתם, יוציא לאלתר ויתן כתובה.

ושמואל אמר: אפילו בסתם נמי לא יוציא, שמא ימצא פתח לנדרו.

ולפי שיטות אלו — אכן פרנס הינו דין לכתחילה, אלא שכאשר נודר לעולם ישנה סברא חדשה שעליו לגרשה מדין מיסנא הוא דסני. ויעויין בשיטה מקובצת.

34. והטעם, מבואר בגמרא שם — כיון שמצינו ביולדת נקבה שאסורה לבעלה במשך שבועיים, אם כן הפסק שבועיים הינו מדרך חיי האישות, ולכן לא כפוהו להוציא עד שבועיים.

35. כמו שמצינו בנדה שאסורה שבוע אחד לבעלה, ולכן אין הפסק שבוע נוגד את חיי האישות. אך מיולדת נקבה אין ללמוד, כיון שהלידה אינה שכיחה כנדה.

32. ולדעת אביי, אף על פי שבעלמא סתם חדש עשרים ותשעה יום, מכל מקום כאן היתה הכונה לשלשים יום, ומכיון שרצה התנא להשמיע בכהנת חדשיים, נקט בישראל חדש, אך כוונתו הייתה שלשים יום. תוספות.

33. כך הבאור לדעת רש"י. אך יש ראשונים שפרשו: אמר רב לא שנו אלא במפרש — היינו שפירש זמן כל שהוא, אפילו הרבה יותר משלשים יום, בכל זאת נותנים לו לזון שלשים יום על ידי פרנס. אבל אם סתם ולא פירש כלל — יוציא לאלתר, שמכיון שלא קצב זמן לנדרו, טוענת האשה — "מיסנא הוא דסני ליי", ואיני יכולה לדור עמו.

ואם כן, מדוע חזרו רב ושמואל ונחלקו גם במשנתינו?

ומשנינן: **צריכא!** כלומר, יש חידוש בכל אחת מהמחלוקות.

דאי איתמר בהויא, אם היתה המחלוקת נאמרת רק לגבי המדיר את אשתו מתשמיש,

הוה אמינא רק **בהויא קאמר רב** שהנודר סתם יוציא לאלתר, **משום דלא אפשר לקיים תשמיש בפרנס, אבל בהא** [במדיר ממזונות] **דאפשר לזון בפרנס, אימא מודה ליה לשמואל**, ובכל מקרה ימתין שלשים יום.

ואי אתמר בהא, אם היתה המחלוקת נאמרת רק לגבי המדיר את אשתו ממזונות,

הוה אמינא רק **בהא קאמר שמואל** שבכל מקרה ימתין שלשים יום, **משום דאפשר בפרנס, אבל בהויא** [במדיר מתשמיש] שאין לקיימו על ידי פרנס, **אימא מודה ליה לרב**, ויוציא לאלתר.

לכך **צריכא** לשנות את שתי המחלוקות⁽³⁶⁾.

תנן במשנתנו: **"המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות, יוציא ויתן כתובה"**.

סברה הגמרא, שמדובר כשאמר הבעל "קונם הנאת תשמישך עלי לעולם, אם תאכלי אחד מכל הפירות"⁽³⁷⁾.

ויש להקשות: מדוע עליו להוציאה מיד, תאכל את אותו פרי, ותאסר בתשמיש, וימתין שבוע לבית הלל, או שבועיים לבית שמאי, ואז יוציאנה?

בשלמא לדעת רב הנוכרת לעיל, שהיכן שלא פירש עליו להוציא מיד, אפשר לומר: **כאן** [במשנתנו] מדובר בנודר **סתם**, ולא פירש לשבוע או לשבועיים, ולכן יוציא מיד.

וכאן [מחלוקת בית שמאי ובית הלל, היא] **במפרש**. כדלעיל.

אלא לדעת שמואל, שביין כך ובין כך ימתין שבוע או שבועיים, **קשיא**, מדוע הכא עליו לגרשה מיד?

ומשנינן: **הכא במאי עסקינן, כגון שנדרה**

37. והוא הדין אם נדר הנאת תשמישו עליה אם תאכל את כל הפירות שבעולם, אף על פי שבעלמא אם נדר מכל הפירות שבעולם לא חל הנדר כלל, כיון שזהו דבר שאי אפשר לעמוד בו, מכל מקום אם תלה איסור פירות שבעולם בתשמיש, חל הנדר. כיון שיכולה לאכול ולהאסר בתשמיש.

אלא נקטה המשנה "אחד מכל הפירות", לחדש שאפילו אם אסר את אשתו במין אחד בלבד בכל זאת חייב לגרשה. כיון שאינה יכולה לסבול זאת אפילו יום אחד. על פי התוספות.

36. התוספות הביאו צריכותא נוספת: אם היינו כותבים רק את המחלוקת גבי תשמיש, הוה אמינא, דוקא שם נחלק שמואל וסובר שבכל מקרה לא יוציא מיד שמה ימצא פתח לנדרו, כיון שיש צער לשניהם, ויותר מצוי שיחפש הבעל פתח לנדרו, אבל במדיר ממזונות יוציא מיד.

ואם היינו כותבים רק את המחלוקת גבי מזונות — הוה אמינא, דוקא שם נחלק רב, כיון שאין סיבה שיחפש הבעל פתח לנדרו, כיון שאינו מצטער ממנו, אבל במדיר מתשמיש אימא מודה לשמואל. לכך נצרכו שתי המחלוקות.

היא שלא תאכל פירות, ותלתה את נדרה בתשמיש המיטה⁽³⁸⁾, וקיים לה איהו את נדרה,

וקסבר רבי מאיר⁽³⁹⁾ — הוא נותן אצבע בין שיניה. דהיינו הבעל שקיים את נדרה אשם בכך שלא הפר לה, ולכן יוציא לאלתר ויתן כתובה.

וכאן לא שייך להמתין שבוע או שבועיים, כמו במקום שנדר הבעל, כיון שאם האשה נדרה, לא תבקש פתח נדרה, כיון שמטרת נדרה שיוציאנה. רש"י.

ומקשינן: וכי סבר רבי מאיר היכן שנדרה היא וקיים לה הבעל, שנחשב הדבר כאילו הוא נותן אצבע בין שיניה?

והרי תניא: האשה שנדרה בנזיר [קיבלה על עצמה נזירות] ושמע בעלה ולא הפר לה,

רבי מאיר ורבי יהודה אומרים: היא נתנה אצבע בין שיניה [כלומר, היא גרמה לעצמה

את ההפסד]. לפיכך, אם רצה הבעל להפר, יפר.

ואם אמר 'אי אפשי באשה נדרנית', תצא שלא בכתובה⁽⁴⁰⁾.

רבי יוסי ורבי אלעזר אומרים: הוא נותן אצבע בין שיניה [הוא גרם לה את ההפסד]. לפיכך, אם רצה הבעל להפר, יפר. ואם לא רצה להפר, ואמר 'אי אפשי באשה נדרנית', יוציא, ויתן כתובה⁽⁴¹⁾.

על כל פנים, מבוארת דעת רבי מאיר, שכאשר נדרה היא, וקיים לה הבעל, שהיא נתנה אצבע בין שיניה. ואם כן, אין להעמיד את המשנה באופן שנדרה היא וקיים לה הוא, כיון שאז אינו חייב לתת לה כתובה.

ומתרצת הגמרא: איפוד! נהפוך את שמות התנאים במשנה, וכך יש לגרוס בה: רבי מאיר ורבי יהודה אומרים: הוא נותן אצבע בין שיניה, רבי יוסי ורבי אלעזר אומרים: היא נתנה אצבע בין שיניה.

39. היינו תנא קמא דמשנתינו, כיון ש"סתם משנה רבי מאיר היא".

40. ומדובר בנדרים שיש בהם עינוי נפש לבעל, ולכן אפילו אם מקיימת את נדרה יכול הבעל לגרשה בלא כתובה. אבל בשאר נדרים אינו יכול לגרשה אלא אם עוברת על נדרה. תוספות.

41. הרמב"ם (פרק יב' מהלכות אישות הלכה כד') דקדק מלשון המשנה, שאין כופין אותו להוציא, אלא רק אם אמר מעצמו "אי אפשי באשה נדרנית", ורוצה להוציאה עליו לתת כתובה.

38. כך הבאור לדעת רש"י. (כמו שנראה הבנת התוספות והר"ן בדבריו).

ומה שהכריחו לפרש שנדרה מאכילת פירות ותלתה בתשמיש, שאם לא תלתה בתשמיש יקשה — מדוע עליו להוציאה, מה תרויח האשה בכך, הלא בין כה וכה אסורה היא באכילת פירות?

ולכן פירש שתלתה בתשמיש, ועל ידי שיוציאנה תותר להנשא לאחר.

אך התוספות פרשו, שנדרה מהפירות כל זמן שהיא תחתיו, ולא תלתה בתשמיש. ולכן יוציאנה מיד כיון שהוא נתן אצבע בין שיניה, ואינה יכולה לסבול איסור אכילת פירות אפילו יום אחד.

ומקשינן: וכי סבר רבי יוסי היא נתנה אצבע בין שיניה?!
 והתנן במשנתינו — "המדיר את אשתו שלא תתקשט יוציא ויתן כתובה, רבי יוסי אומר: בעניות שלא נתן קצבה". והלא הוכרחנו להעמיד לעיל את המשנה במקרה שנדרה היא וקיים לה הוא (42), ובכל זאת סבר רבי יוסי שעליו להוציא ולתת כתובה, אלמא סבר רבי יוסי — "הוא נתן אצבע בין שיניה?"

ומקשינן: אימא [יש לך לגרוס בברייתא כך]:
 רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי אומרים: הוא נתן אצבע בין שיניה, ורבי אלעזר אומר: היא נתנה אצבע בין שיניה.

ואם תמצא לומר שלא מסתבר לגרוס כך משום ש"זוגי זוגי קתני", ששנה התנא את דברי התנאים בזוגות, ולא מסתבר לשנות את הגרסה עד כדי כך ששלשה תנאים אומרים כך, ורק תנא אחד חולק עליהם.

ומקשינן: אימא [יש לך לגרוס בברייתא כך]:
 רבי מאיר ורבי יוסי אומרים: הוא נתן אצבע בין שיניה. רבי יהודה ורבי אלעזר אומרים: היא נתנה אצבע בין שיניה".

ואם תאמר, אם כן סתר רבי מאיר את דבריו, שבמשנתנו סבר "הוא נתן אצבע" ולכן יוציא ויתן כתובה, ואילו בברייתא סבר "היא נתנה?"

ומקשינן: וכי סבר רבי יהודה היא נתנה אצבע בין שיניה?!
 והרי תנן במשנתנו — "המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות, רבי יהודה אומר: בישראל, יום אחד יקיים. והלא הוכרחנו להעמיד כשנדרה היא וקיים לה הוא, ובכל זאת סבר רבי יהודה שעליו להוציא ולתת כתובה. אלמא הוא נתן אצבע בין שיניה?"

יש לומר, דהא סתמא — דלא כרבי מאיר. כלומר תנא קמא דמשנתנו אינו רבי מאיר, אלא תנא אחר.

ומקשינן: במשנתנו מבואר שסבר רבי יוסי — "בעניות שלא נתן קצבה", ואם נדרה

אמן לדעת רב, אפשר להעמיד במקרה שהבעל נדר ותלה את נדרו בתשמיש המיטה לעולם, ואז מחוייב להוציא מיד.

אך הר"ן (וכן מוכח מדקדוק לשון רש"י) נחלק עליו, ובאר את המשנה "ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית ויתן כתובה" היינו שאם לא רצה להפר לה משום "אי אפשי באשה נדרנית", כופין אותו להוציא ולתת כתובה.

43. הקשו התוספות — האיך שייך לומר לדעת רבי מאיר ש"היא נתנה אצבע בין שיניה", הלא לקמן (עב א) אמר רבי מאיר, "היודע באשתו שנודרת ולא מקיימת, יקניטנה כדי שתידור ויפר לה", ומשמע שאינו מגרשה, ונותן לה כתובה?

42. כיון שאם נעמיד באופן שנדר הבעל ותלה את נדרו בתשמיש המיטה, הרי לדעת שמואל אינו חייב להוציא מיד אלא אחר שבוע או שבועיים, ובמשנה מבואר שעליו להוציא מיד.

ותרצו — ודאי שאף לדעת רבי מאיר יכול

במקרה שנדרה שלא להתקשט בדברים שבינו לבינה. כגון שלא לשים סם המשיר את השער שבאותו מקום. ולכן בזה אף לדעת רבי יוסי יכול להפר (46).

והוינן בה: הניחא למאן דאמר — דברים שבינו לבינה הבעל מיפר, ולשיטתו אכן אפשר לו לבעל להפר נדר שכזה.

אלא למאן דאמר בדברים שבינו לבינה אין הבעל מיפר, מאי איכא למימר? מדוע לרבי יוסי נותן לה כתובתה, הלא אינו יכול להפר את נדרה?

והיכן נחלקו בזה: דאתמר, דברים שבינו לבינה: רב הונא אמר, הבעל מיפר.

רב אדא בר אהבה אמר, אין הבעל מיפר. כיון שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר [לא מצאנו שועל שמת מחמת שנכשל בעפר חור מאורתו. וגם כאן, בדברים שבינו לבינה, אדם בקיא באשתו, ויודע להזהר, ואינו נפגע מכך שאינה משירה את שער שבתו]

שלא תתקשט לעולם על הבעל להוציאה ולתת לה את כתובתה.

אלמא, בעל מצי מיפר. כלומר, מכך שעליו לתת לה את כתובתה מוכח שהיה יכול להפר את נדרה, וכיון שלא היפר נותן לה את כתובתה.

ורמינהו, ונתקשינו, הלא שנינו — "אלו דברים שהבעל מיפר, דברים שיש בהן עינוי נפש. ואלו הם: אם ארחיק, אם לא ארחיק, אם אתקשט, אם לא אתקשט."

אמר רבי יוסי: אין אלו נדרי עינוי נפש (44)! ואלו הן נדרי עינוי נפש: שלא אוכל בשר, ושלא אשתה יין, ושלא אתקשט בבגדי צבעונין. (45)

עא-ב

הרי שסבר רבי יוסי, שאם נדרה שלא תתקשט סתם, אינו יכול להפר לה. ואם כן, מדוע מוציא ונותן כתובה?

ומשינינן: הכא במאי עסקינן, המשנה מדברת

נדרי ענוי נפש, שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין.

46. התוספות לא גרסו "הכא במאי עסקינן", אלא "משום עינוי נפש הוא דאינו מיפר, אבל מיפר הוא משום דברים שבינו לבינה".

ולשיטתם, אין צורך להעמיד בסם המשיר את השער כמו שכתב רש"י, אלא בכל קישוט סבר רבי יוסי שיכול להפר לה משום דברים שבינו לבינה.

ונפקא מינה בין הפרה משום עינוי נפש, להפרה משום דברים שבינו לבינה, שבעינוי נפש יכול להפר בין לעצמו ובין לאחרים, אך בדברים שבינו לבינה יכול להפר רק לעצמו.

לגרשה בלא כתובה, כיון ש"אי אפשר לו באשה נדרנית". אלא שאינו חייב לגרשה כדין עוברת על דת, ויכול ימה אם ירצה, על ידי שיקניטנה ויפר לה את נדריה.

44. והוכיחו מכאן התוספות, שמניעת רחצה וקישוט לא נחשב כעינוי נפש אפילו לכמה ימים.

אך בגמרא שם (נדרים פ ב) מבואר — שמניעת רחצה נחשבת כעינוי נפש, וכאן מדובר כשאמרה — "קונם הנאת רחיצה עלי אם ארחיק, ושבועה שלא ארחיק". והנאת רחיצה אינה עינוי נפש, ולכן אין הבעל יכול להפר נדר זה.

45. התוספות לא גרסו את הסיפא — "ואלו הן